

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 14.

V Ljubljani, 15. julija 1888. l.

XXVIII. leto.

Kratkovidnost v šoli.

O lep, nebeški dar je luč očesna,
Na zemlji vsaka stvar živi o luči. —

Smrt ni nesreča — a življenje in
Slepota je nesreča neizmerna.

Fr. Cegnar.

Krasen in neprecenljiv dar božji je očesna luč. Človek zdravih oces pač ne vé, kakó je onemu, ki tega nima; pa tudi ne vé preceniti, koliko bogastvo ima, ako ima bistri, ne-skaženi očesi. To pa še posebno ne ume mladina, katera ima čestokrat v nežnej mladosti zdrave, dobre oči, a kasneje si jih spridi, ne vedé, kdaj in kakó. So nekateri učenci, kojim je vid užé pri porodu nepravilen. A teh je le malo. Če pogledamo vsoto miopičnih šolarjev, ko pridejo v šolo, to je v brezskrbnih mladostnih letih in kasneje o zvršetku šol, v čvrsti mladeniški dôbi, in ako primerjamo ti števili, razvidimo, da je navadno zadnja vsota večja ko prva. Narastljej kratkovidnih učencev je včasih dokaj velik, kar bi se lahko zmanjšalo, ako bi dom s šolo, to je stariši z učitelji hoteli vkupno delati proti kratkovidnosti.

Kratkovidnost je hiba, katero učenec čestokrat dobí še-le v šolski dôbi. Ne vedé, kolike vrednosti je zdravo, nesprideno okó, ne posluša dobrih naukov svojih učiteljev, posebno ne, ako mu domá ne navajajo istih resnic, katere ga varujejo kratkovidnosti. — Z veseljem se spominjam mladih dni, ko mi je mati včasih velevala: „Ne čitaj sedàj, ko se mračí, s tem si spridiš oči“, ali: „Ne imej knjige na solncu, kadar bereš, to slabí vid“, itd. Taki materini nauki se vtisnejo globoko v srce in to je velika pomoč proti kratkovidnosti. Šola sama ne more vsega storiti, in mnogokrat se otrok domá pohabi, ne pa v šoli. —

Da bi bila kratkovidnost splošno prirojena, temu ne smemo nikakor pritrjevati. Poznam družino, kjer sta oče in mati kratkovidna, a otrok nijeden ne, in nasprotno. — „Kakor je iz mnogoterih preiskav razvidno, niso otroci do 5. ali 6. leta kratkovidni“, takó trdi dr. Lindner, in profesor Chon pravi, da kratkovidnost ni prirojena, temveč se podedova. Vender mi je znan otrok, kateri ne hodi v šolo, pa je kratkoviden. Mogoče, da je v teh treh letih, — kolikor je namreč star, — kratkoviden postal. Ne ozi- ráje se na to, vender smelo trdimo, da otroci največ v mladostni ali v šolski dôbi miopični postanejo. Od kod je kratkovidnost v tej dôbi? Kateri so njeni vzroki?

K vzrokom, kateri kratkovidnost pospešujejo, prištevamo prvič: premalo ali preveč svetlobe. Premalo svetlobe je o mraku, ali v temni izbi, z nizkimi okni ali v pritličnih prostorih, posebno v mestih mej ozkimi ulicami in mej visokimi bližnjimi poslopji; večkrat tudi, kadar je nebo prepreženo z gostimi, črnosivimi oblaki. Premalo svetlobe dobimo tudi od slabe svečave zvečer ali po noči. Pa tudi lunini svit nam daje preslabo svetlobo. Nasprotno nam pa solčna luč vid krati. — Paziti moramo, da učenci ne berejo in ne pišejo o mračnih urah, o temnih dneh in tudi pri slabi svečavi ne. Ako je šolska izba temna, pritlična itd., moramo delati na tó, da se predela ali prestavi takó, da učencem na zdravji ne škoduje. Ukaz z 19. julija 1875. l. določuje, kakó se imajo opravljati šolska poslopja na Kranjskem in kakó se ima skrbeti za zdravje po šolah. §. 10. tega ukaza govori o oknih in umetni razsvetljavi. Okna naj bodo le na levi strani šolske sobe in naj imajo zagrinjala ali zavese, da se soba lahko varuje neposrednje solčne svetlobe ali one, katera odseva od nasproti stoječih poslopij; ako so pa i na drugih straneh okna, morajo imeti zatvornice (oboknice) itd. V §. 25. pa beremo o svetlobi v šoli. Tako n. pr., da mora učitelj zagrinjala prav rabiti, da se oči varujejo bliščeče solčne svetlobe, posebno one, katera prihaja od nasproti stoječih oken. Med razsvitljena okna naj se stenske table ne obešajo. Ob mraku naj se ne predavajo učni predmeti, kateri oči natezujejo (trudijo) itd.

Vzrok kratkovidnosti je drugič premajhna pisava, ali predroben, preslab tisk. Tako je, n. pr. papir preslab, ali se piše ali tiska premajhno, preblizo vkup ali s prebledim črnilom. Kolikor temnejše dno je, toliko slabejše vpliva črn tisk na zdrave oči. To je posebno pri ženskih ročnih delih, kjer se morajo oči večkrat zelo natezati, da se, n. pr. pri vezenji, niti natanko preštejejo itd. Učitelj naj pazi na to, da ima vsak učenec dobre zvezke, bel, neprepustljiv papir, dobro črnilo in knjige z dovolj velikim, vidnim in čistim tiskom; pa tudi to, da se na zvezke, tablice in na tablo dovolj veliko piše. Šolska tabla naj ne bo svetla, temveč temno-črna. Sosebno je pa treba paziti pri ženskih ročnih delih, da si deklice preveč oči ne spridijo. — „Otroci naj se ne razvrstijo po lokaciji“, tako pravi zgoraj omenjeni ukaz. Slabo- ali kratkovidni naj se posadé spredaj blizu table.

Okó slabí tretjič: dolgotrajno, enakomerno delo, in maoži kratkovidnost: n. pr. dolgotrajno, enakomerno šivanje, čitanje, pisanje ali vezenje. Ako je delo trpežno in enakomerno, oslabí okó takó, da postane kratkovidno. Zato ne smemo učencev siliti vedno čitati ali pisati; ravno tako ne deklice v ročnih delih dolgotrajno isto delo opravljati. Da se pa vid pri takem delu ne spridi in da ne oslabí, treba je večkrat v daljo pogledati in okó priravnati na daljne reči, ne pa vedno v isto delo „brleti“. Zato naj bodo tudi domače naloge tako urejene, da jih učenec ne bode moral predolgo delati, in da mu je ne bode treba pri luči ali o mraku izdelovati. — Ne dopuščajmo tedaj učencem strastno čitati, ker s tem radi svoje dolžnosti opuščajo in vedno v knjigah „tičé“, kar ima pa slab nasledek za zdravo okó.

K virom kratkovidnosti prištevamo četrtič: ako otrok naopačno sedí, stojí in če se sploh naopačno véde pri delu, kakor, recimo, pri pisanji, branji, risanji, ženskih ročnih delih itd. Ta vzrok pa podpirajo čestokrat neprav izdelane klopi. Da se i slednje zapreči, moramo delati na to, da šole dobé pravilno napravljene šolske klopi. Saj to zahteva gornji ukaz v §. 13. Najlažje je to storiti o priliki, kadar se dela novo šolsko poslopje, ali kadar je potrebno starejše klopi z novimi nadomestiti. Otrokom se ne sme dopuščati preblizo gledati, niti pri pisanji, niti pri branji ali kakem drugem delu. Vsaka reč naj bode od očesa toliko oddaljena, da jo učenec lahko jasno ali razločno vidi; n. pr. pri čitanji ali pisanji naj bode knjiga ali zvezek 24 do 30 cm od očesa oddaljena.

Se vé, da tudi nesnaga in nečednost podpirati slab vid in ga množiti, pa s tema ima užé dom več opraviti, kakor šola. Šola naj deluje le na to, da prihajajo učenci snažni in čedni v šolo. — Da si kratkovidni svoj vid uravnajo, potrebujejo tudi očal ali naočnik. Dogodí se pa tudi da se ravno z očali nedorasla, nespametna mladina svoje oči pohabi, ker si je natika na nos le zaradi „nebodigatreba“. Da bi se to ne zgodilo, zato najlažje skrbé stariši in sploh predniki.

Šola naj tedaj po vsi svoji moči skrbi, da se kratkovidnost pri mladini ne množi, temveč, da se jej kolikor mogoče zavira in da se odstranjuje. *Zdravko.*

Knjiga Slovenska.

§. 33.

Iz Panonije so slovénke knjige razprostranile se naposled tudi na Rusko, vzlasti iz Bolgarije, no verjetno še prej iz Panonije in Dakije. — „Inde (Leopoli), ut nonnulli tradiderunt, in Moscoviam proprii nominis digressus, thronum pontificalem Kiowensem constituit (Methodius)“. — Rusijo vstanovil je Rurik (862—879), v krščanstvo pripravil Vladimir (982—1015), bolje vravnal Jaroslav (1019—1054). S krščanstvom je l. 988 za Vladimira I. iz Bolgarije po obrednih bukvah prišla tje i slovénka književnost v cirilski pisavi; glagolske ni kaj slediti. Morebiti so pisali Rusje že prej svoj jezik brez ustrojenja, ali s grškimi črkami, ali z lastnimi ruskimi, kakoršne je bojda Ciril bil našel na potu v Kozarijo? Iz „Kurilovice“ je l. 1047 knjigo prerokov prepisal Upir Lichyj, in ono pismo bilo je glagolsko, pravijo nekteri.

Jezik, v katerem so spisane bile prve knjige, bil je staroslovénski, kateri je v Rusiji postal tudi cerkveni in književni jezik. Spisovalo se je v njem v drugi polovici IX. veka, tiskalo v XV. „Slovéniskyj jazykŭ i rusiskyj jedinŭ jesti“, je pisal Nestor. To živo sorodstvo spričujejo tudi posvetni celó stari spisi na pr. „Pravda Ruska“ (1016—1020), „Kronika Nestorova“ (1056—1116), „Slovo o polku Igorové“ (1151—1202) itd. Pač se prikazuje zgođej jezik narodov v spisih in knjigah, in kakor so prevladovali véliki knezi v Kijevu, potem v Novgorodu, naposled v Moskvi, tako je prevladovalo tudi v književnosti sedaj malo-, sedaj belo-, sedaj velikorusko narečje. Knjige so raznega obsežka, cerkvenega in državnega, so obredoslovne in svetopisemske, letopisi, povéstnice, zakoni, kakoršnih se je mnogo že spravilo na svetlobo.

Žalostna se je godila staroslovenščini in književnosti sploh v dobi Tatarski ali Mongolski (1224—1480); l. 1238 je pal Vladimir, l. 1240 Kijev itd. Vede so pešale, zatirano ljudstvo je bilo brez poduka, duhovnikom so homilije bile naukazane, za obredne knjige so malo skrbeli, jezik se je pačil in kvaril z mongolizmi itd. Tu in tam so prepisovali si potrebne liturgične stvari, a vsak je preminjal in prenarejal po svoji glavi. Tako so nastale v njih razlike in pomote. L. 1328 so si nekoliko opomogli véliki knezi Moskovski, ali oprostila se je tujega jarma Rusija še le po Ivanu Vélikem (1462—1505), kateri si je osnoval državo z novim zakonikom ter se prvi imenoval car. Želéli so po tem vrediti si liturgijo slovénko in popraviti dotične knjige, a ni ga bilo mej njimi moža, kateri bi bil znal zvršiti toliko delo. Car Bazilij Ivanovič poprosi l. 1512 v Carigrad do patrijarha, in nato pride v Moskvo učen menih z Athonske gore iz samostana Vatopedskega, Maksim Grek, doma iz Arte v Albaniji, kateri se je pa prej učil v Parizu, Florenci in v Benetkah. Prinesel je seboj slovénkih in grških virnikov, po kojih je popravljal in prelagal mnogo let. Njegovo delo pokaže car domačim knjižnikom, kateri